

KEFALET SÖZLEŞMESİNDE KEFİL İLE ASIL BORÇLU ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİ

Gülçin ELÇİN GRASSINGER*

I- Giriş

Kefalet sözleşmesi alacaklı ile kefil arasında kurulan ve kefilin, teminat altına girdiği borcun borçlusunun borcunu ifa edememesi halinde alacaklıya, onun bu ifadan beklediği menfaati sağlama taahhüdünü içeren bir sözleşmedir. Kefalet sözleşmesi çerçevesinde kefilin, teminat altına aldığı borcun borçlusuyla ki, çalışmada "asıl borçlu" olarak belirtilecektir, bir ilişkisi yoktur. Asıl borçlu, kefalet sözleşmesinin dışındadır, sözleşmenin tarafı değildir. Bununla beraber kefalet sözleşmesinin özelliği gereği kanun koyucu özel olarak kefalet sözleşmesine dair hükümler içerisinde kefil ile asıl borçlu arasındaki ilişkiyi de düzenleme gereğini duymuştur. İşte bu çalışmada Borçlar Kanunumuzda düzenleniş şekli ile kefil ile asıl borçlu arasındaki hukuki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır.

II- Kefilin Asıl Borçluya Ödemeyi İhbar Yükümü

Kefil, kefalet borcunu ifa ettikten sonra bu durumu asıl borçluya bildirme yükümü altındadır. Kefil bu yükümünü yerine getirmediği için asıl borçlu alacaklıya ikinci kere ifada bulunursa kefil, asıl borçluya rücu etme hakkını kaybedecektir, (BK md 498).

Kanun koyucunun kefile böyle bir yüküm yüklemesinin sebebi, asıl borçlunun alacaklıya ikinci kez ifada bulunmasını önlemektir. Bu hükümle kanun koyucu bir yandan da asıl borçluyu korumuştur. Zira bu sayede kefilin ifasından habersiz olarak ikinci kere ifada bulunan asıl borçlu, kefilin rücu talebini yerine getirmeyecek ve alacaklıya haksız iktisap davası açma yükünden kurtulacaktır. Kefil, yükümünü yerine getirmediği için asıl borçluya karşı olan rücu hakkını kaybedeceği gibi¹ bizzat alacaklıya karşı haksız iktisap talebi ile başvurması gerekecektir.

* Dr., İ. Ü. Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

1. Reisoğlu, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Kefalet, Ankara, 1992, 204 dn. 1.

BK md. 498 gereği kefilin ihbar yükümünün doğabilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gereklidir:

a- Kefil, alacaklıya kefalet borcunu ifa etmiş olmalıdır. Kefil, kefalet borcunun tamamını ifa etmiş olabileceği gibi, bir kısmını da ifa etmiş olabilir. Önemli olan kefilin bu ifa ile asıl borçluya karşı rücu hakkını elde etmiş olmasıdır². BK md. 498'in kaynağı olan 1911 tarihli İBK md. 507'in 1942 tarihli değiştirilmiş şekli olan İBK md. 508/I'de bu husus:

"Kefil asıl borcun tamamını ya da bir kısmını ifa ettiğinde asıl borçluya ihbarda bulunmalıdır" denilmek suretiyle açıkça belirtilmiştir.

b- Kefil, alacaklıya ifada bulunduktan sonra gecikmeksizin asıl borçluya kefalet borcunu ifa etmiş olduğunu bildirmelidir. Kefilin gecikmeksizin ihbarda bulunmuş olup olmadığı hususu MK md. 2'deki dürüstlük kuralı ışığı altında değerlendirilecektir³.

İhbarın geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlı değildir⁴. Kefil asıl borçluya yazılı ya da sözlü olarak ihbarda bulunabilir. Ancak ispat kolaylığı açısından kefilin yazılı olarak ihbarda bulunması kendi menfaatine olur. Zira kefil asıl borçluya ihbarda bulunduğunu ispat yükü altındadır.

Kefilin asıl borçluya ihbarda bulunma yükümü, asıl borçlunun kefilin ifasından haberi olmaması halinde söz konusu olur. Bu sebeple asıl borçlu kefilin ifasından haberdar olmuşsa ya da haberdar olabilecek durumda ise kefilin tekrar ihbarda bulunma yükümü olmayacaktır. Dolayısıyla kefil ihbarda bulunmamakla rücu hakkını kaybetmeyecektir⁵. Keza kefil asıl borçlunun, alacaklıya yapılan ifayı, gerekli dikkat ve özeni göstermiş olsa idi öğrenebileceğini kanıtladığı durumlarda da yine rücu hakkını kaybetmiş olmayacaktır⁶.

BK md. 498 gereği kefilin asıl borçluya karşı rücu hakkını kaybetmesi için kusurlu olarak ihbar yükümünü yerine getirmemiş olması gerekir. Bu sebep-

2. Beck, Das neue Bürgschaftsrecht, Zürich, 1942, Art. 508 N. 2; Honsell/Vogt/Wiegand Komm. zum schweizerischen Privatrecht, Art. 492-512 Pestalozzi, Basel, 1992, Art. 508 N. 1.

3. Beck Art. 508 N. 4.

4. Beck Art. 508 N. 4; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 508 N. 2.

5. Giovanoli, Obligationenrecht, Bd. VI, 2. Abtl., 7. Teilbd., Art. 492-512, 2. Aufl., Bern, 1978, Art. 508 N. 2; Kılıçoğlu, Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet, Ankara, 1979, 83; Lerch-Tuason, Die Bürgschaft im schweizerischen Recht, Zürich, 1936, 74.

6. Beck Art. 508 N. 5; Becker Obligationenrecht II. Abt., die einzelnen Vertragsverhältnisse, Art. 184-551, Bd. VI, Bern, 1934, Art. 507 N. 2; Guhl, Das neue Bürgschaftsrecht der Schweiz, Zürich, 1942, 99 Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 508 N. 3; Kılıçoğlu 83; Schönenberger Komm. zum Obligationenrecht, Bd. V, 3. Teil, Art. 419-529, 2 Aufl., Zürich, 1945, Art. 508 N. 4.

le kefil, asıl borçluya ihbarda bulunduğu halde ihbar, kefilin kusuru olmaksızın örneğin postadaki gecikme ya da asıl borçlunun adresinin bilinmemesi gibi sebeplerle asıl borçluya geç ulaşır ve asıl borçlu da kefilin ifasından habersiz olarak alacaklıya ikinci kez ifada bulunursa kefilin yine BK md 498'deki yükümünü yerine getirmiş olduğu kabul edilecektir ⁷.

Kefilin BK md 498'deki ihbar yükümünü ihlâl etmiş sayılması için kefilin bu yükümünü yerine getirmemesi sebebiyle asıl borçlunun alacaklıya ikinci kez ifada bulunması gerekir. Diğer ifade ile asıl borçlu, kefilin ifasından haberi olmadığı için alacaklıya ifada bulunmuş olmalıdır. Asıl borçlu kefilin ihbarıyla bağlı olmaksızın her halükârda alacaklıya ifada bulunacakdı ise kefilin ihbarda bulunmamış olması onun asıl borçluya karşı rücu hakkını kaybetmesine sebep olmayacaktır. Ancak kefil, asıl borçlunun ikinci ifası ile ihbar yükümlülüğü arasında illiyet bağının olmadığını ispatlayacaktır ⁸.

Kefilin BK md 498'deki yükümlülüğünden haberi olmadığı için ihbarda bulunmamış olması, rücu hakkının kaybını engellemeyecektir. Diğer ifadeyle kefil, BK md 498'deki yükümünü bilmediği savunmasında bulunamayacaktır ⁹.

Kefil, asıl borçluya karşı olan ihbar yükümünü yerine getirmemesi halinde ona karşı rücu hakkını kaybedecekse de (BK md 498), asıl borçlu alacaklıya ifada bulunduğu takdirde kefil, daha evvelden ifa etmiş olduğu kefalet borcu sebebiyle alacaklıya BK md 62 gereği haksız iktisap talebi ile başvurma hakkını haiz olacaktır, (BK md 498/son c). Doktrinde önce v. Tuhr ¹⁰ daha sonra onu takiben Reisoğlu ¹¹ ve Yavuz ¹² BK md 498 hükmünün açıkça kimin alacaklıya karşı haksız iktisap talebinde bulunacağını belirtmediğini, fakat kanuni halefiyet yoluyla kefilin alacaklıya başvurma imkânının kabul edileceğini belirtmişlerdir. Kanaatimce bizzat madde metninden de bu sonuç çıkarılabilir ¹³. Madde aynen şöyledir:

7. Beck Art. 508 N. 5; Becker Art. 507 N. 2; Giovanoli Art. 508 N. 2; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 508 N. 3; Schönerberger Art. 508 N. 4; Tandoğan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II, 3. bası, Ankara, 1987, 790.

8. Beck Art. 508 N. 6; Becker Art. 507 N. 1; Giovanoli Art. 508 N. 3; Guhl 99; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 508 N. 3; Schönerberger Art. 508 N. 5.

9. Beck Art. 508 N. 5.

10. v. Tuhr, zum Regress des Bürgen ZSR NF 42, 105.

11. Reisoğlu, 205.

12. Yavuz, Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II, 2. bası, İstanbul, 1993, 405.

13. Aynı görüşte Bilge Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Ankara, 1971, 393. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, Bilge'nin kefilin, alacaklı tarafından takip edildiği sırada asıl borçluya ait def'ileri ileri sürmemesi sebebiyle asıl borçluya karşı rücu hakkını kaybettiği hallerde dahi kefilin asıl borçluya haksız iktisap talebinde bulunacağını ifade etmesi isabetli değildir.

"Kefil, tediyei asıl borçluya ihbar etmemesinden dolayı asıl borçlu ikinci defa olarak borcunu öderse kezalik kefil rücu hakkını kaybeder. Alacaklı aleyhine haksız mal edinmesinden dolayı dava hakkı mahfuzdur."

Kanun koyucu BK md 498'de kefile haksız iktisap talebinde bulunma hakkını tanıırken şu düşünceden yola çıkmıştır: Kefilin alacaklıya ifasıyla birlikte alacaklının hakları kefile geçer. Bu sonuç BK md 496'da düzenlenmiş olan kanuni halefiyet prensibinin sonucudur. Eğer alacaklı bir kez daha asıl borçlunun yapacağı ifayı kabul ederse, bu takdirde o (alacaklı) kendisine ait olmayan bir alacak üzerinde tasarrufta bulunmuş ve kefilin zararına olarak zenginleşmiş olur¹⁴. İşte bu sebeple asıl borçluya ihbarda bulunmadığı için asıl borçlunun ikinci kez ifa etmesine sebep olan kefil her ne kadar asıl borçluya karşı rücu talebini ileri süremeyecekse de, alacaklıya BK md 62 gereği haksız iktisap talebi ile başvuracaktır.

Kefil BK md 498 gereği asıl borçluya karşı rücu hakkı olmadığı halde asıl borçlu kefilin rücu talebini kabul edecek olursa, bu durumda alacaklıya karşı kefil değil, asıl borçlu haksız iktisap talebi ile başvuracaktır¹⁵.

Kefilin asıl borçluya karşı rücu hakkının olmadığı, örneğin kefilin asıl borçluya bağış kasdıyla ifada bulunduğu durumlarda ise kefilin BK md 498'deki yükümünü yerine getirmemesi onun herhangi bir hakkını kaybetmesi sonucunu doğurmayacaktır. Bu durumda kefilin ifasından habersiz ikinci kere ifada bulunan asıl borçlu bizzat alacaklıya karşı haksız iktisap davasını açabilecektir¹⁶.

Kefil, alacaklıya kefalet borcunu ifa ettiğiinde BK md 501 gereği söz konusu asıl borç için alacaklının elindeki diğer teminatlara, bu teminatları ister asıl borçlu, ister üçüncü şahıslar vermiş olsunlar, sahip olacaktır. Bu teminatlar onun asıl borçluya karşı rücu hakkının teminini sağlayacaklardır. Fakat kefil BK md 498'deki yükümlülüğüne aykırı davrandığı için asıl borçluya rücu hakkını kaybettiğinde acaba BK md 501 gereği eline geçecek bu teminatlardan yine de yararlanabilecek midir?

Kanaatimce kefil BK md 498 uyarınca rücu hakkını kaybettiğinde, BK md 501 gereği elindeki teminatları artık mevcut olmayan hakkını elde etmek için kullanamamalıdır. Aksi halde BK md 498'deki yaptırımın anlamı kalmayacak ve

14. Reisoğlu 205; Schönerberger Art. 508 N. 6> v. Tuhr 106.

15. Schönerberger Art. 508 N. 6; v. Tuhr 106; Tandoğan 791.

16. v. Tuhr 106; Kılıçoğlu 84; Reisoğlu 205; Tandoğan 791; Schönerberger Art. 505 N. 6; Yavuz 406.

kefil BK md. 498 hükmünü dolanmış olacaktır. Doktrindeki hâkim görüş de bu yöndedir¹⁷.

Bu arada belirtmek gerekir ki, kanun koyucu sadece kefile alacaklıya yaptığı ifayı asıl borçluya bildirme yükümü yüklediğinden, asıl borçlu alacaklıya ifada bulunduğu kefile bildirmezse, asıl borçlu herhangi bir hak kaybına uğramayacaktır. Bu durumda asıl borçlunun ifasından habersiz olan kefil ikinci kere alacaklıya ifada bulunursa artık asıl borçluya rücu edemeyecekse de, alacaklıya karşı haksız iktisap davası açabilecektir¹⁸.

III- Kefilin Asıl Borçludan Kendisine Teminat Vermesini ya da Kefalet Borcundan Kurtarmasını Talep Etme Hakkı

Her ne kadar asıl borçlu kefalet sözleşmesine taraf değilse de kanun koyucu kefilin korumak amacıyla, kefilin hukuki durumunun ağırlaştığı bazı hallerde kefile asıl borçluya karşı kullanmak üzere bazı haklar tanımıştır. Kefil, BK md. 503'de sayılan hallerden birinin gerçekleşmesi üzerine asıl borçludan ya kendisine teminat vermesini ya da kefalet sözleşmesinden kurtarmasını talep eder. Böylece, kefil ya kefalet sözleşmesi ile bağlı kalmakta devam etmekle beraber asıl borçluya karşı kefalet borcunu ifa ettikten sonra ortaya çıkacak rücu hakkını teminat altına almış olur ya da henüz alacaklıya ifada bulunmadan kefalet sözleşmesinden kurtulur.

Kefilin asıl borçluya BK md.503'den doğan hakkını ileri sürebilmesi için kefil ile asıl borçlu arasında vekâlet sözleşmesi veya vekâletsiz iş görme sözleşmesi gibi, özel bir hukuki ilişkinin varlığı gerekli değildir¹⁹. Kanun koyucu madde hükmü ile kefilin asıl borçluya karşı rücu hakkının varlığını korumayı amaçladığından, önemli olan, kefilin asıl borçluya karşı hangi sebeple doğmuş olursa olsun rücu hakkının var olmasıdır²⁰. Rücu hakkı kefil ile asıl borçlu arasındaki vekâlet sözleşmesi gibi özel ilişkiden doğabileceği gibi, eğer böyle özel bir ilişki yoksa BK md. 496 gereği kefalet sözleşmesinden de doğabilir. Kefilin

17. Reisoğlu 204; Tandoğan 791. Ayrıca doktrinde Kılıçoğlu'nun da (34) kefalet sözleşmesinde halefiyetin rücu hakkının bir fer'i olması sebebiyle, rücu hakkının ortadan kalkması halinde halefiyetin de tüm sonuçları ile sona ereceğini kabul ederek aynı neticeyi benimsemiş olduğu kabul edilebilir.

18. Tandoğan, 791.

19. Beck Art. 506 N. 3; Biasio, Der Übergang der Gläubigerrecht auf den Bürgen und dessen Regressrechte, Bem, 1944 120-121; Lerch-Tuason 76; Reisoğlu 205; Schönenberger Art. 506 N. 4.

20. Oysa Alman hukukunda BGB § 775'de kefilin asıl borçludan teminat isteyebilmesi, kefil ile asıl borçlu arasında ayrı bir hukuki ilişkinin varlığını şart kılmaktadır. İsviçre hukukunda da Alman hukukundakine benzer görüşü savunanlar bulunmaktadır. Bkz. Becker Art. 512 N. 1 ve Giovanoli Art. 506 N. 2.

rücu hakkı olduğu sürece ister adi kefil olsun, ister müteselsil kefil, asıl borçluya karşı bu haklarını ileri sürebilecektir ²¹.

BK md. 503 hükmü emredici değildir ²². Her ne kadar madde hükmünün kefilin korumayı amaçladığı ileri sürülecek olursa da asıl borçlunun kefilin talebini yerine getirmemesi halinde herhangi bir yaptırımla karşılaşması mümkün olmadığından madde hükmünün kefilin koruyucu mahiyette olması görüşünden yola çıkılarak hüküm emredici kabul edilemez. Eğer madde hükmü emredici olsa idi kefilin maddede belirtilen haklarından önceden feragat edememesi gerekirdi. Oysa kefilin maddedeki haklarını kullanmaktan feragat etmesinin ya da edememesinin hukuki açıdan hiçbir önemi yoktur.

BK md. 503 hükmü emredici olmadığı için asıl borçlu ile kefil aralarında anlaşarak, kefilin BK md. 503'deki haklarını kullanmayacağını kararlaştırabilecekleri gibi yine yapacakları anlaşma ile kefilin BK md. 503'de sayılmış hallere ek olarak diğer başka koşulların ortaya çıkması halinde de asıl borçluya karşı talep hakkının olacağını kararlaştırabilirler ²³.

Kefilin asıl borçluya karşı talepte bulunabilmesi için BK. md. 503/b. 1-3'de sayılmış koşullardan birinin gerçekleşmiş olması gerekir. Daha evvelden de belirtildiği gibi taraflar aralarında anlaşarak BK md. 503'ün uygulanma şartlarını genişletebilirler.

BK md. 503'de sayılmış haller şunlardır:

a- Asıl borçlunun kefile karşı bulunduğu taahhütlerine aykırı davranması, BK md. 503/b.1:

Asıl borçlu bir kimseden kendi borcu için kefil olmasını talep ettiğinde ona karşı bir takım taahhütler altına girebilir. Örneğin, kefile kefalet sözleşmesini kurmasına karşılık ivaz vermeyi; asıl borç için başka teminatlar vereceğini; kendi mali durumunu ağırlaştıracak mahiyette davranışlarda bulunmayacağını; işlemlerinde defter tutacağını; bu defterlerin kontrol yetkisini söz konusu kefile

21. Beck Art. 506 N. 5; Becker Art. 512 N. 1; Biasio 121; Giovanoli Art. 506 N. 1; Hoşlan, Kefilin Teminat Verilmesini ve Kefaletten Kurtulmayı İsteme Hakkı, Ad. Der., 1979, 97.

22. Reisoğlu, 206. Aksi görüş için bkz. Hoşlan 94. Kaynak İBK md. 506 hükmü ise 1942 tarihli değişiklik sonucunda kefilin koruyucu tüm hükümlerin emredici olarak kabul eden İBK md. 492/IV sebebiyle emredici mahiyettedir. Bkz. Beck Art. 506 N. 4.

23. Reisoğlu, 206; Y.TD 2.3.1967 3767/905 Kararda "...BK md. 503'de gösterilen hallerden birinin tahakkuk ettiği ispat edilmiş olmamasına... ve davanın dayandığı müteselsil kefilin mali durumunun bozulmuş olması vakıasına ilişkin hiçbir delil ibraz ve ikame edilmemiş bulunmasına göre davanın reddine..." (Dalamanlı/Kazancı/Kazancı İlmî ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu, C. IV; İstanbul, 1990, 415); Y.TD 23.12.1966 2409/4943 (Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, 415).

vereceğini; belirli bir süre geçtikten sonra kendi borcunu ödeyeceğini ya da alacaklıya başka teminatlar sağlayarak alacaklının kefilini ibra etmesi suretiyle kefilin kefalet borcundan kurtulacağını vaatmiş olabilir. İşte bu gibi vaadlerde bulunan asıl borçlu, kefalet sözleşmesinin kurulmasından sonra söz konusu vaadlerini yerine getirmemezse kefil, asıl borçludan kendisine teminat vermesini ya da kendisini kefalet borcundan kurtarmasını talep edecektir. Asıl borçlunun vaadini yerine getirememesinde kusurlu olup olmamasının, kefilin hakkını kullanmasına bir etkisi olmayacaktır²⁴.

b- Asıl borçlunun temerrüde düşmesi, BK md. 503/b.2:

Asıl borçlunun alacaklıya karşı borcunu ödeyememesi sebebiyle BK md. 101 vd. anlamında mütemerrit olması halinde de kefil asıl borçluya karşı talepte bulunabilecektir.

Kaynak İsviçre Borçlar Kanunu'nun 1942 tarihli değişiklikten sonraki İBK md. 506/b.2'ye asıl borçlunun mütemerrit olmasının yanı sıra "Asıl borçlunun ikametgâhını bir başka ülkeye nakletmesi sebebiyle onu takip etmenin hukuken esaslı ölçüde ağırlaşmış olması" şartı da eklenmiştir. Türk hukuku bakımından böyle bir koşul bu bend içinde değil, ancak biraz sonra görülecek olan bend 3'ün kapsamı içinde uygulama alanı bulabilecektir²⁵.

c- Kefalet sözleşmesinin kurulmasından sonra, kefilin üstlendiği riskinin önemli derecede artması:

BK md. 503/b.3 "Kefil, gerek duçar olduğu zayıf, gerek kendi tarafından irtikap olunan bir kusur sebebiyle kefaleti kabul ettiği zamandakinden ziyade tehlikelere maruz olduğu takdirde" şeklinde kaleme alınmış hükmün gerçek anlamı kefalet sözleşmesinin kurulmasından sonra şartların değişmesi sebebiyle kefilin kefalet sözleşmesi ile üstlendiği riskin artmış olmasıdır. BK md. 503/b.3 hükmünün, kaynak kanundan alınışı sırasında eksik ve hatalı tercüme yapıldığından madde bugünkü anlaşılmaz halini almıştır. Gerçekten Türk hukukuna alınmış olan 1942 tarihli değişiklikten evvelki kaynak İBK md. 512'de şöyle denmekteydi:

24. Beck Art. 506 N. 8; Becker Art. 512 N. 2; Biasio 122; Giovanoli Art. 506 N. 7; Guhl 94; Reisoğlu 206; Yavuz 406.

25. Aynı kanıda Reisoğlu, 207 ve Reisoğlu, Kefilin Rücu ile İlgili Meseleler Batider, 1962, C. 1, S. 4, 489. İsviçre'deki 1942 tarihli değişiklikten evvelki madde hükmü ile bugünkü BK md. 503 hükmü benzerdir. 1942 tarihli değişiklikten evvel İsviçre doktrininde Becker Art. 512 N. 4'de, Türk doktrininde bugün ileri sürüldüğü gibi asıl borçlunun ikametgâhını yurtdışına nakletmiş olmasını aynı maddenin üçüncü bendi kapsamında görmekteydi.

"Kefalet sözleşmesinin kurulduğu zamana göre asıl borçlunun mali durumunun kötüleşmesi ya da asıl borçlunun kusuru yüzünden kefil için tehlikenin esaslı ölçüde artmış olması halinde..."

Görüldüğü gibi BK md. 503/b.3, aslı ile ilgili olmaksızın hatalı anlaşılma-ya çok elverişli olacak şekilde kaleme alınmıştır. Fakat BK md. 503/b.3'ün hatalı ve eksik şekline rağmen bu hükmün, ruhuna uygun olarak kaynak kanundaki şekline göre anlaşılması gerekir²⁶.

Kefilin kefalet sözleşmesi ile üstlendiği riskin önemli derecede artmış olmasından söz edebilmek için, asıl borçlunun mali durumunun örneğin herhangi bir sebepten ötürü kazancının azalması sebebiyle kötüleşmiş olması ya da alacaklının asıl borçlunun ikametgâhını yurtdışına nakletmesi sebebiyle takibinin güçleşmiş olması gerekir.

Asıl borçlunun mali durumunun bozulmasında kusurunun olup olmamasının BK md. 503/b.3'ün uygulanması bakımından bir önemi yoktur²⁷. Fakat kefilin kefalet sözleşmesi ile üstlendiği riskin kefalet sözleşmesinin kurulduğu zamana göre esaslı biçimde artması halinde asıl borçlu kendi kusuru ile mali açıdan zor duruma düşmüşse kefil, asıl borçlunun mali durumunun bozulması ile kefalet sözleşmesi ile üstlendiği riskin artması arasındaki illiyet bağının olup olmadığına bakılmadan asıl borçluya karşı talepte bulunabilecektir²⁸. Eğer asıl borçlunun kusuru yoksa kefil, illiyet bağının varlığını ispatlayacaktır.

Burada üzerinde düşünülmesi gereken bir sorun şudur: Acaba asıl borç için verilmiş bulunan diğer teminatların değerlerinin azalması ya da değerlerini tamamen kaybetmeleri halinde örneğin asıl borç için başka kefil varsa, bu kefilin alacaklının ibra etmesi halinde acaba diğer kefil BK md. 503'deki haklarını asıl borçluya karşı kullanabilecek midir?²⁹

1'42 tarihli değişiklikle İBK md. 506/b.3'e, asıl borç için verilmiş teminatların değerlerini kaybetmeleri sebebiyle kefilin durumunun esaslı ölçüde ağırlaşması halinde, kefile talep hakkı tanınmıştır. Bizim hukukumuzda böyle bir açıklık olmadığı için kaynak kanundaki gibi bir düzenleme "de lege fata = yürür-

26. Bilge, 391; Reisoğlu, 207; Tandoğan, 789; Yavuz, 407.

27. Beck Art. 506 N. 14; Biasio 125; Giovanoli Art. 506 N. 9; Reisoğlu, 207.

28. Beck Art. 506 N. 14; Biasio, 125; Giovanoli Art. 506 N. 9; Reisoğlu, 207; Tandoğan, 789; Yavuz, 407.

29. Eğer asıl borç için "Gerçek birlikte kefalet" söz konusu ise söz konusu örnek bakımından diğer kefilin elinde "alacaklıya karşı" BK md. 488/son da düzenlenmiş kefalet sözleşmesinden kurtulma imkânı vardır.

lükteki hukuk" olarak kabul edilemez. Kanaatimce bu değişikliğin "de lege ferenda = olması lâzım gelen hukuk" olarak kabul edilmesinin de hiçbir pratik anlamı yoktur. Çünkü asıl borçlunun asıl borç için verilmiş bulunan teminatların değerinin düşürülmesinde veya elden çıkarılmasında alacaklının ihtiyarı dışında hukuki bir etkide bulunması mümkün değildir. Eğer alacaklı asıl borç için verilmiş bulunan teminatların değerini kendi arzusu ile azaltır ya da teminatları tamamen elinden çıkarırsa, kefilin hiçbir hukuki yaptırımını olmayan BK md. 503 sebebiyle asıl borçluya başvuramamasının bir önemi olmayacaktır. Zira söz konusu halde kefilin elinde "alacaklıya karşı ileri sürebileceği" çok önemli bir def'i hakkı vardır. Gerçekten BK md. 500 gereği kefil alacaklının söz konusu teminatları elinden çıkartması sebebiyle rücu hakkında bir azalma meydana geldiğini ispatladığı takdirde, bu zararı oranında kefalet borcundan kurtulacaktır. Kefilin alacaklıya karşı BK md. 500 gibi çok esaslı bir savunma imkânı olduğu sürece, onun asıl borçluya karşı BK md. 503 anlamında bir talebinin olup olmadığını tartışmaya da gerek olmaz. Üstelik BK md. 503'ün hiçbir hukuki yaptırımının olmadığı da dikkate alındığında hukukumuz bakımından İBK md. 506/b.3'deki gibi bir hükmün mevcut olmamasının bir önemi de olmayacaktır. Ancak eğer kefil yine de isterse, yukarıda da belirtildiği gibi, asıl borçlu ile anlaşarak bu halde dahi kefilin asıl borçluya BK md. 503 sebebiyle başvuracağını kabul edebilirler.

Asıl borçluya karşı BK md. 503'deki haklarını ileri süren kefilin, madde hükmünün uygulanma şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini ispatlaması gerekir³⁰.

Kefilin üstlendiği riskin artıp artmadığı, kefalet sözleşmesinin kurulduğu an ile, kefilin talepte bulunduğu an arasında değerlendirme yapılarak tespit edilecektir³¹.

BK. md. 503/b.1-3'deki koşullardan birinin gerçekleşmesi üzerine kefil, eğer asıl borç muaccel ise asıl borçludan, kendisini kefalet sözleşmesinden kurtarmasını; eğer asıl borç henüz muaccel değilse sadece kendisine teminat verilmesini talep edecektir³².

30. Beck Art. 506 N. 6; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 506 N. 4; Y.TD 2.3.1967 3767/905 (Dalamanlı/Kazancı, 415) Karara göre "... BK md. 503'de gösterilen hallerden birinin tahakkuk ettiği ispat edilmemiş olmasına..."

31. Schönerberger Art. 506 N. 15.

32. Beck Art. 506 N. 15; Reisoğlu, 208; Schönerberger Art. 506 N. 7.

Asıl borçlunun kefile vereceği teminat, kefilin rücu hakkının tamamını sağlayacak değerde, şahsi ya da aynî teminat olabilecektir³³. Örneğin asıl borçlu kefile, kefalet borcu miktarında sorumlu olacak rücua kefil bulabilir. Ancak İİK md. 279 anlamında iptali mümkün teminatlar yeterli teminat olarak dikkate alınmayacaklardır³⁴.

Asıl borçlunun kefilin kefalet borcundan kurtarması, kendisi kefalet sözleşmesinin alacaklı tarafı olmadığı için, ancak ya bizzat asıl borçlunun borcunu ifa etmesi ya da alacaklıyı ikna ederek onun kefilin ibra etmesini sağlaması şeklinde gerçekleşecektir. Asıl borçlu alacaklıyı, söz konusu kefil yerine başka kefil bulacağını ya da diğer bir aynî teminat vereceğini vaadederek ikna edebilir³⁵.

Asıl borçlunun kefilin talebini yerine getirmemesi halinde, kefilin kullanabileceği herhangi bir yaptırım yolu BK md. 503'de düzenlenmemiştir. Bu durumda kefil, genel hükümler çerçevesinde İİK md. 42'deki takip imkânından yararlanabileceği gibi, kefil asıl borçlunun aralarındaki anlaşmaya aykırı davranmış olması sebebiyle tazminat da isteyebilecektir³⁶.

IV- Kefilin Asıl Borçluya Karşı Rücu Hakkı

A. Rücu Hakkının Kaynağı

Alacaklıya kefalet borcunu ifa eden kefil, alacaklının asıl borçluya karşı sahip olduğu hakları da kazanır. Kefilin ifası ile birlikte sadece kefalet borcu sona ermiş olduğundan, kefil, alacaklının yerine geçerek asıl borçludan alacaklıya ifa ettiği kısım oranında asıl borçlunun kendisine ifada bulunmasını talep eder. Asıl borçlu kefile ifada bulunduğu oranda da asıl borç sona erer. İşte alacaklıya ifada bulunan kefilin, alacaklının asıl borçluya karşı olan haklarına halef olmak suretiyle, asıl borçluya ifa talebi ile başvurmasına kefilin rücu hakkı denir³⁷.

33. Beck Art. 506 N. 16-17; Biasio, 126; Giovanoli Art. 506 N. 4; Guhl, 96; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 506 N. 6; Reisoğlu, 208; Schönerberger Art. 506 N. 8.

34. Beck Art. 506 N. 17.

35. Beck Art. 506 N. 18; Bilge 392; Giovanoli Art. 506 N. 4; Guhl 96; Reisoğlu, 208, Schönerberger Art. 506 N. 9.

36. Beck Art. 506 N. 19; Reisoğlu, 208.

37. Y. 13 HD. 24.10.1984 5809/6564 (Karahasan, Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. VI, İstanbul, 1992, 954) Kararda BK md. 496/I göre kefil eda ettiği şey nispetinde alacaklının haklarına halef olur ve ödediği borç nispetinde asıl borçluya rücu edebilir. Bu itibarla davalının (asıl borçlunun) davacıya (kefile) karşı bu borç için sorumlu olması için davacı kefilin asıl borcu ödediğini ispatlaması gerekir, denmiştir.

Önceleri kefilin alacaklının haklarına kanunen halef olması ve asıl borçlu-ya rücu etme hakkının hukuki mahiyeti tam anlaşılammış ve doktrinde kefalet sözleşmesinin mahiyeti ile bağdaşmayacak şekilde görüşler ortaya çıkmıştır³⁸. Şöyle ki, bu görüşlere göre kefilin alacaklının haklarına halef olması prensibi ile "tediye ile alacağın sona ermesi" prensibine istisna getirilmiştir. Oysa, gerçekte BK md. 496'da kanun istisna getirmiş değildir. Bilakis açıkça kefalet sözleşmesi için halefiyeti düzenlemiştir. Kefalet borcu sona erecek olsa da asıl borç devam ettiğinden, alacaklının haklarına halef olan kefil, asıl borçluya karşı onun daha sona ermemiş borcunun ifasını (kendisine tanınmış rücu hakkı ile) isteyecektir.

Kefilin alacaklının haklarına halef olması ile kefil için asıl borçtan bağımsız yeni bir borç doğmaktadır. Bu sebeple asıl borcun konusu ne olursa olsun kefilin rücu hakkının konusu daima para borcu olacaktır³⁹.

Kefilin rücu hakkının kaynağı kefil ile asıl borçlu arasında mevcut bir hukuki ilişkiye dayanabileceği gibi, örnein vekâlet sözleşmesi gibi, kefil ile asıl borçlu arasında mevcut hiçbir hukuki ilişki bulunmaması halinde kefalet sözleşmesinden doğan kanuni halefiyete de (BK md. 496), dayanabilir. Kefalet sözleşmesi ile ilgili olarak kanuni halefiyet düzenleyen Bk md. 496'da da, kefilin genel hüküm niteliğindeki bu maddenin yanı sıra, asıl borçluya karşı, asıl borçlu ile aralarındaki özel hukuki ilişki gereği de başvurabileceği belirtilmektedir. Gerçekten BK md. 496/c.3'e göre:

"Şu kadar ki, kefil ile borçlu beynindeki hukuki münasebetlerden mütevellit dava ve def'i hakları mahfuzdur."

Kanun koyucunun kefile asıl borçlu ile aralarındaki özel hukuki ilişkinin yanı sıra ayrıca kanundan doğan halefiyet hakkı sebebiyle rücu hakkını tanımasındaki amaç kefil, özellikle asıl borçlu ile arasında hiçbir hukuki ilişki olmayan kefil asıl borçluya karşı savunmasız bırakmamak ve kefilin, kefalet altına alınmış borç için verilmiş diğer teminatlardan da yararlanmasını sağlamaktır⁴⁰.

Kefilin rücu hakkı tüm kefalet türlerinde mevcuttur. Kefile kefalette alacaklı kefile kefil tarafından tatmin edildiğinde, kefile kefil, asıl borçluya rücu edebilecektir. Rücua kefalette ise rücua kefil ile alacaklı arasında bir ilişki bu-

38. v. Tuhr, 101; Reisoğlu, Kefilin Rücu, 465-466.

39. Giovanoli Art. 507 N. 12a; Kılıçoğlu, 94; Reisoğlu, 209; Reisoğlu, Kefilin Rücu 492; Tandoğan, 791; Hatemi/Serozan/Arpacı, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul, 1992 (Arpacı) 537. Aksi görüş Biasio, 21 ise, rücu eden kefilin asıl borçluya karşı alacaklıdan farklı bir talepte bulunamayacağını kabul eder.

40. Kılıçoğlu, 15; Reisoğlu, 211; Schönerberger Art. 507 N. 12-13; v. Tuhr, 103.

lunmadığından kural olarak rücu kefilin asıl borçluya karşı rücu hakkı yoktur. Bununla beraber rücu kefalette ilk kefil alacaklıya ifada bulunduktan sonra rücu kefile başvurur ve rücu kefil de ilk kefilin asıl borçluya karşı olan rücu hakkını temin ederse, rücu kefil, ilk kefilin yerine geçerek asıl borçluya karşı rücu hakkını haiz olur⁴¹.

Kefil ile asıl borçlu arasında vekâlet, vekâletsiz iş görme gibi mevcut bir hukuki ilişkinin varlığı halinde kefil ister bu özel hukuki ilişkiye, ister kefalet sözleşmesi bakımından BK md. 496'da genel olarak düzenlenmiş kanuni halefiyete dayanarak rücu edebilir. Ancak kefilin her iki hükme aynı anda dayanması mümkün değildir. Bununla beraber kefil önce BK md. 496'dan doğan rücu hakkını kullanıp daha sonra bu hükmün kapsamına girmeyen masraflarını asıl borçlu ile aralarındaki özel akdî ilişkiye dayanarak isteyebiliriz⁴².

BK md. 496'e dayanan rücu hakkı ile vekâlet ya da vekâletsiz iş görme gibi özel hukuki ilişkiye dayanan rücu hakkı arasındaki farklar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Kefilin BK md. 496 gereği kefalet sözleşmesine dayanarak asıl borçluya rücu edebilmesi için geçerli bir kefalet sözleşmesinin kurulmuş olması ve kefilin bu sözleşmeye dayanarak alacaklıya ifada bulunmuş olması gerekir. Asıl borçlu ile kefil arasında ayrıca bir hukuki ilişkinin varlığı gerekli olmadığı gibi, kefil asıl borçlunun rızası hilafına kefil olmuş olsa dahi asıl borçluya rücu edebilecektir. Bu açıdan kefilin BK md. 496 hükmüne dayanması halinde sadece alacaklıya yaptığı ifayı ispatlaması yeterli olacaktır. Oysa diğer halde kefil sadece alacaklıya yaptığı ifayı değil, rücu hakkının kaynağını oluşturan asıl borçlu ile aralarındaki mevcut sözleşme ilişkisinin varlığını da ispatlamak zorundadır⁴³.

BK md. 496 gereği asıl borca bağlı tüm yan haklar, örneğin asıl borç için verilmiş bulunan teminatlar kefile geçerler. Böylece kefilin rücu hakkı bu teminatlarla kuvvetlenmiş olur. Kefilin, asıl borç için verilmiş teminatları elde edebilme hakkı ayrıca BK md. 500 ve md. 501'deki savunma imkânları ile de korunmuştur. Kefilin asıl borçlu ile aralarındaki hukuki ilişki sebebiyle örneğin vekâlet sözleşmesi gereği asıl borçluya başvurması halinde ise asıl borç için verilen teminatlardan yararlanma imkânı yoktur⁴⁴.

41. Beck Art. 507 N. 12; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 507 N. 4; Kılıçoğlu, 79; Schönerberger Art. 507 N. 8.

42. Reisoğlu, 211 ve 213; Schönerberger Art. 507 N. 20; v. Tuhr, 104.

43. Biasio, 12; Reisoğlu, 212; Schönerberger Art. 507 N. 18.

44. Schönerberger Art. 507 N. 18.

Kefilin asıl borçluya, aralarındaki hukuki ilişki gereği başvurmasının en önemli faydası, kefilin asıl borcun ifası dışında kefalet sözleşmesi sebebiyle yaptığı yan masrafları da isteyebilmesidir. Kefil, kefalet sözleşmesi sebebiyle alacaklıya karşı dava açması, takipte bulunması sebebiyle birtakım yan masraflarda bulunması halinde asıl borçludan bu masraflarının tümünü ve hatta masrafların faizlerini isteme hakkını haiz olacaktır, (BK md. 394 ve BK md. 413). Oysa kefilin asıl borçluya kefalet sözleşmesi sebebiyle rücu etmesi halinde, bu masrafları kefil bizzat kendisi taşıyacaktır⁴⁵.

Kefilin bu iki farklı hukuki sebebe dayanan rücu hakları birbirlerinden bağımsız iseler de, kefil ile asıl borçlu aralarında rücu hakkının kullanılması ile ilgili olarak bir anlaşma yapmışlarsa, örneğin asıl borçluya rücu talebinde bulunması için belirli bir vade kararlaştırmışlarsa, bu anlaşma her iki sebebe dayanan rücu hakkı için de geçerli olacaktır. Benzer şekilde BK md. 496 gereği kefilin rücu hakkından feragat etmesi geçersiz olduğundan, kefil ile asıl borçlu aralarında yapacakları anlaşma ile ne kefilin kefalet sözleşmesinden doğan rücu imkânını, ne de diğer sözleşmeden doğacak rücu imkânını bertaraf edemeyeceklerdir⁴⁶.

Kefil alacaklıya kefalet borcunun tamamını ifa edebileceği gibi, bir kısmını da ifa etmiş olabilir. Kefil alacaklıya kısmî ifada bulunduğu takdirde, alacaklının haklarına da bu kısım oranında halef olacaktır. Bu takdirde kefil asıl borçluya karşı sadece alacaklıya ifa ettiği kısım için rücu hakkını kullanabilecektir. BK md. 496/c.1'de:

"Kefil eda ettiği şey nispetinde alacaklının haklarında, ona halef olur" demekle kastolunan işte bu husustur.

Kefilin asıl borcun bir kısmı için teminat altına girdiği "kısmî kefalette" kefil sadece kefalet borcunu değil de, asıl borçlunun tüm borcunu ödemesi halinde acaba asıl borçluya ne miktar için rücu edebilecektir? Kefilin kefalet tutarını aşan kısmı için BK md. 496 gereği asıl borçluya rücu etme imkânı doktrinde haklı olarak kabul görmemiştir⁴⁷. Gerçekten kefilin kefalet sözleşmesindeki sorumluluk tutarının üzerinde alacaklıya ifada bulunması halinde, asıl borçlu lehi-

45. Biasio, 32-33; Giovanoli Art. 507 N. 9; Reisoğlu, 212; Reisoğlu, Kefilin Rücuü 469; Schönerberger Art. 507 N. 15; v. Tuhr, 104.

46. Beck Art. 507 N. 9; Biasio, 36; Guhl, 92; Reisoğlu, 213; Reisoğlu, Kefilin Rücuü, 471.

47. Kılıçoğlu, 96; Reisoğlu, Kefilin Rücuü, 493.

ne yapılmış bağış söz konusu olacaktır. Bu takdirde ise kefilin, alacaklıya karşı rücu hakkı olmayacaktır. Ancak kefilin asıl borçluya bağış maksadıyla ifade bulunduğunu asıl borçlu ispat edecektir⁴⁸.

Kefilin rücu hakkının kapsamının belirlenmesinde alacağın temlik ile ilgili BK md. 168/I'daki hüküm kıyasen uygulanacaktır. Hükme göre:

"Bir alacağın temlikinde, temlik eden kimsenin şahsına has olanlardan maada rüçhan hakları ve diğer müteferri haklar dahil olur."

Bu hüküm gereği kefile, kefalet altına alınmış asıl borç, asıl borca bağlı fer'i haklar ki, bunlar asıl borç için verilmiş diğer teminatlar, asıl borca bağlı faiz ve cezai şarttır, alacaklının şahsına ait olmayan rüçhan hakları, dava ve icra takibi hakları, alacağa bağlı olan yenilik doğuran haklar dahildir⁴⁹.

Kefilin rücu hakkının kapsamına giren haklar kefilin alacaklıya ifası ile birlikte kanundan dolayı, kendiliğinden ve tarafların müdahalesine gerek kalmadan kefile geçerler⁵⁰. Bu sebeple alacaklının sonradan teminatın türüne göre, bu hakları kefile nakil için yaptığı işlemler açıklayıcı niteliktedir. Keza BK md. 499/II'de yer alan:

"Borç bir gayrimenkul rehni ile temin olunmuş ise alacaklı rehin hakkının kefile devri için ifası lâzım gelen merasimi icra ile mükelleftir" hükmü ile de alacaklının kefil adına kurucu değil, açıklayıcı tescili yapacağı ifade edilmek istenmiştir.

Kefil asıl borçluya rücu hakkını almak için başvurduğunda asıl borçlu kendisine ait savunma imkânlarını kefile karşı ileri sürebilecektir⁵¹. Bu sebeple örneğin kefil, asıl borç muaccel olmadan evvel alacaklıya ifade bulunabileceği hallerde dahi, asıl borçluya ancak asıl borç muaccel olduktan sonra rücu edebilecektir. Aksi halde asıl borçlu kefile, asıl borcun muaccel olmadığı def'ini ileri sürecektir.

Buna karşılık asıl borçlu kefile, kefilin alacaklıya karşı kullanabileceği ve kefilin kendi şahsına ait savunma imkânlarını ileri süremeyecektir⁵².

48. Kılıçoğlu, 81; Reisoğlu, Kefilin Rücuu, 474; Reisoğlu, 213.

49. Ayrıntı için bkz. Kılıçoğlu, 98 vd.; Guhl, 98; Schönerberger Art. 507 N. 30.

50. Kılıçoğlu, 93.

51. Beck Art. 507 N. 31-32; Giovanoli Art. 507 N. 10-11; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 507 N. 15.

52. Y. 3 HD. 18.1.1963 234/541 (Karahasan 956).

B. Rücu Hakkının Koşulları

Kefilin asıl borçluya karşı rücu talebinde bulunabilmesi için şu koşulların gerçekleşmiş olması gereklidir:

a- Geçerli bir kefalet sözleşmesi var olmalıdır. Eğer kefalet sözleşmesi herhangi bir sebepten dolayı geçerli olmadığı halde kefil alacaklıya ifada bulunmuşsa, asıl borçluya karşı rücu hakkı söz konusu olmaz. Bu takdirde kefil, kefalet borcunun ifasını haksız iktisap kuralları çerçevesinde alacaklıdan (BK md. 61), talep edecektir⁵³.

b- Kefalet sözleşmesinin mahiyeti rücu hakkını engellememelidir. Gerçekten BK md. 485/son c. kapsamına giren "kefalet sözleşmelerinde", sözleşmenin mahiyeti teminat altına girene rücu hakkı vermez. Zira bu madde hükmü gereği teminat altına giren asıl borç ilişkisinin hata ya da işlem ehliyetsizliği sebebiyle hüküm doğurmayacağını bildiği halde alacaklıya karşı ifada bulunacağından, söz konusu geçersizlik sebeplerinin teminat altına giren tarafından bilindiği halde alacaklıya karşı ileri sürülmemiş olması BK md. 497/II anlamında "kusur" oluşturacak ve asıl borçluya karşı rücu hakkı mevcut olmayacaktır⁵⁴. Aynı gerekçe ile zamanaşımına uğramış borca bilerek kefalet veren kimsenin de asıl borçluya karşı rücu hakkı olmayacaktır.

Kumar ve bahis borcuna kefalette de, bu borcun mahiyetini bildiği halde alacaklıya ifada bulunan kefil, artık asıl borçluya rücu edemeyecektir⁵⁵. Kefil asıl borcun kumar veya bahis borcu olduğunu bilmeden kefalet altına girmiş ve alacaklıya ifada bulunmuşsa, asıl borçlu kendisine karşı BK md. 504 gereği "dava edilmezlik" itirazını ileri süreceğinden yine rücu hakkını kullanamayacaktır⁵⁶. Ancak bu son durumda kefil alacaklıya karşı haksız iktisap davası açabilecektir (BK md. 505/II).

İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki değişiklikte kefilin rücu hakkını engelleyen haller açıkça gösterilmiştir. İBK md. 507'e göre "Dava edilemeyen bir alacağın veya asıl borçlu bakımından hata veya ehliyetsizlik sebebiyle bağlayıcı olmayan borcun ifası halinde kefilin, asıl borçluya karşı rücu hakkı olmaz. Ancak, eğer o (kefil) asıl borçluya vekâleten zamanaşımına uğramış borç için kefalet altına gir-

53. Beck Art. 507 N. 16; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 507 N. 9; Lerch-Tuason, 74; Schönenberger Art. 507 N. 22; Reisoğlu, Kefilin Rücu, 471.

54. BK md. 497 ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. ileride sh. 13 vd.

55. Reisoğlu, 176; Tandoğan, 725.

56. Beck Art. 505 N. 25; Biasio, 107; Schönenberger Art. 502 N. 31.

mişse, o (kefil) asıl borçluya karşı vekâlete ilişkin hükümler uyarınca sorumlu olacaktır."

c- Kefil, alacaklıya karşı kefalet borcunu yerine getirmiş olmalıdır⁵⁷. Gerekli ve yeterli olan kefilin kefalet borcunu sona erdirmiş olmasıdır. Kefalet borcu ifa suretiyle sona erebileceği gibi, kefilin karşı alacağı ile kefalet borcunu takas etmesi gibi BK md. 113 vd.'da sayılan sebeplerden biri ile de sona ermiş olabilir⁵⁸. Kefilin alacaklıya teminat olarak bono ya da poliçe vermesi ise, kefalet borcunun ifası anlamına gelmez. Kefil ancak senet bedelini ödediği anda alacaklıyı tatmin etmiş sayılır ve o anda alacaklının haklarına halef olur⁵⁹.

Alacaklının kefilini, kefile bağıştta bulunmak kasdıyla ibra etmesi halinde ise kefilin asıl borçluya karşı rücu hakkı olmaz⁶⁰. Zira alacaklının kefilini ibra etmesi halinde sadece kefalet borcu sona ermiş olur. Alacaklı kefilini, kefil asıl borç ilişkisinin tarafı olmadığı için bu borç ilişkisi bakımından ibra edemez. Bu takdirde asıl borç hâlâ mevcut olduğundan kefilin asıl borçluya rücuu da söz konusu olmayacaktır. Aksi halde kefalet borcunu yerine getirmeyen kefilin, asıl borçluya karşı rücu yoluyla ikinci kere haksız surette kazanç sağlaması söz konusu olurdu ki, kefilin rücu imkânını zenginleşme aracı olarak kullanması ise kabul edilmezdi. Oysa doktrinde bu görüş karşısındaki diğer görüş⁶¹ alacaklının hibe kasdıyla kefilini ibra etmesi halinde kefilin "borcundan kurtulan" asıl borçluya rücu imkânı olacağını kabul eder. Bu görüş, kefalet borcu ile asıl borcu tek ve aynı borç olarak görmesi sebebiyle isabetli değildir. Alacaklı kefilini ibra edince kefalet borcu sona erer. Asıl borçlu ise hâlâ borçlu kalmakta devam eder. Kefilin kendisine hibe edilen kısmı -kefalet borcunu- asıl borçludan talep edeceği görüşü kabul edilecek olursa hem kefalet borcu ile asıl borcun aynı borç olduğu kabul edilmiş olur, hem de asıl borçlunun iki kere ifada bulunması gibi bir sonuç ortaya çıkar. Böyle bir sonuç ise kabul edilemez.

Eğer alacaklı hem kefilini, hem de asıl borçlu ibra etmişse kefilin yine rücu hakkı olmayacaktır. Zira artık ortada rücu konu olacak bir alacak hakkı mevcut değildir.

Kefilin alacaklıya kefalet borcunun bir kısmını ifa etmesi mümkündür. İşte böyle bir kısmî ifa halinde kefilin alacaklının elinde bulunan teminatlardan

57. Y. 13 HD 24.10.1984 5809/6564 (Karahasan 954).

58. Beck Art. 507 N. 20; Becker Art. 505 N. 2; Biasio 47; Giovanoli Art. 507 N. 4 ve 12; Lerch-Tuason 73; Kılıçoğlu 81; Schönerberger Art. 507 N. 23; Reisoğlu, 213; BGE 53 II 29.

59. Beck Art. 507 N. 20; Becker Art. 505 N. 2; Kılıçoğlu 81; Reisoğlu 213.

60. Beck Art. 507 N. 20; Giovanoli Art. 507 N. 4; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 507 N. 10.

61. Kılıçoğlu 33; Reisoğlu, Kefilin Rücuu 476; Reisoğlu, 216; Schönerberger Art. 507 N. 8.

yararlanması, daha doğrusu alacaklı tarafından bu teminatların kefile nakli, teminatların mahiyeti elverdiği ölçüde, kısmen olacaktır. Ancak ipotek gibi kısmen nakledilmesi mümkün olmayan teminatlar ise kefile teslim edilmeyeceklerdir. Keza alacaklının geri kalan alacak üzerindeki rehin haklarında kefile nazaran rüçhan hakkı varsa, alacaklının bu teminatları tekrardan kefile nakletmesine gerek yoktur⁶².

Gerek kefil kefalet borcunu kısmen ifa etmiş, gerek asıl borçlu kısmen ifada bulunmuşsa bu takdirde kefil, alacaklının elindeki teminatları eline geçirecek ve bu teminatlardan asıl borçluya nazaran öncelikle yararlanacaktır⁶³.

d- Kefilin rücu hakkının doğabilmesi için en son şart ise asıl borcun muaccel olmasıdır. Aksi halde asıl borçlu, kefile asıl borcun muaccel olmadığı def'ini ileri sürerek kefilin rücu talebini engelleyecektir.

C- Rücu Hakkının Sona Ermesi

1- Kefilin Rücu Hakkını Kullanmaktan Feragat Etmesi:

BK md. 496/c. 2'de açıkça kefilin, halefiyet hakkından feragat edemeyeceği belirtilmiştir. Kefilin alacaklının haklarına halef olması sebebiyle asıl borçluya karşı rücu hakkı emredici olarak düzenlendiğinden, kefil, kefalet sözleşmesi kurulduğu sırada ya da daha sonra fakat henüz rücu hakkı doğmadan evvel, rücu hakkını kullanmaktan feragat edemez.

Kefilin, alacaklının asıl borçludan olan diğer başka alacakları tamamen ifa edilinceye kadar asıl borçluya rücu edemeyeceği yolundaki anlaşma da geçersizdir⁶⁴.

Buna karşılık, rücu hakkı doğduktan sonra diğer ifade ile kefil alacaklıya ifada bulunduktan sonra asıl borçluya rücu etmeyebilir. Kefil doğmuş olan hakkını kullanıp kullanmamakta serbesttir.

62. v.Tuhr, 112.

63. Reisoğlu, Kefilin Rücuu, 482.

64. Beck Art. 507 N. 13; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 507 N. 7; Schönerberger Art. 507 N. 7.

2- Rücu Hakkının Zamanaşımına Uğraması:

Kefil, alacaklıya ifada bulunduktan sonra asıl borçluya karşı rücu hakkı doğduğundan, bu andan itibaren kefilin talep hakkı için zamanaşımı süresi de işlemeye başlar. Kefilin rücu hakkı açısından kanunda bir açıklık olmamakla birlikte, böyle açık bir hükmün varlığına da gerek yoktur⁶⁵. Zira bu sonuç BK md. 128/c. 1'de zamanaşımı ile ilgili genel mahiyetteki hükümden açıkça anlaşılacaktır. Gerçekten madde hükmüne göre zamanaşımı süresi alacağın muaccel olduğu zamandan itibaren işlemeye başlar. Diğer ifade ile alacaklı tarafın (kefilin) alacağını (rücu talebini) ileri sürebileceği andan itibaren süre işlemeye başlar. Kefil asıl borçluya karşı rücu hakkını, kefalet borcunu alacaklıya ifa ettikten sonra ileri sürebileceğinden, zamanaşımı süresi de bu andan itibaren işlemeye başlar⁶⁶. Bu bakımdan Yargıtayın eski tarihli bir kararında belirtmiş olduğu "...kefil alacaklıya ne zaman ödeme yapmış olursa olsun rücuda dayanabilecek zamanaşımı süresi alacaklının alacağının muaccel olduğu günden itibaren başlar..." görüşü doğru değildir⁶⁷. Nitekim, Yargıtay sonraki bir kararında tartışmasız olan bu hususu isabetli olarak kabul etmiştir⁶⁸.

Rücu hakkının zamanaşımı süresi ise yine genel hüküm olan BK md. 125'deki süreye tâbi olacaktır.

3- Kefilin Alacaklı Tarafından Takibi Sırasında Asıl Borçluya Ait Savunma İmkânlarını İleri Sürmemesi Sebebiyle Rücu Hakkını Kaybetmesi:

Kefilin alacaklıya ifada bulunduktan sonra alacaklının haklarına, kefalet borcunu ifa ettiği oranda halef olur, (BK md. 496). Halefiyet sonucunda kefil, asıl borçluya karşı rücu etme hakkını kazanır. Bununla beraber kefil alacaklı tarafından takip edildiğinde asıl borçluya ait savunma imkânlarını ileri sürmediği için ifada bulunmak zorunda kalırsa, daha sonra asıl borçluya rücu etme hakkını, asıl borçluya ait savunma imkânlarını kullanmış olsa idi kefalet borcundan ne ölçüde kurtulacaktı ise, o ölçüde kaybedecektir. Bu sonuç BK md. 497/II'de:

65. Kars. Reisoğlu, 218; Reisoğlu, Kefilin Rücu, 498. Oysa Reisoğlu'na göre kaynak İBK md. 507/V'de açıkça belirtilmiş olduğu gibi rücu hakkının kefilin alacaklıya ifası anından itibaren işlemeye başlayacağı yolundaki hükmün bizde de uygulanması gerekir.

66. Oğuzman / Öz Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1995, 447 vd.; Kılıçoğlu, 13 ve 135 vd.

67. Y. 4. HD 1.3.1966 2704/2550 (Karahasan 954).

68. Y. 11 HD 19.2.1980 871 Karara göre "...rücu hangi hukuki ilişki veya yasal nedenle doğmuş olursa olsun rücu zamanaşımı rücua neden olan ödemenin yapıldığı andan itibaren işlemeye başlar..." (Eriş Ticaret Kanunu, Ticaret İşletme ve Şirketler, 2. bası, İstanbul, 1992, 104).

"Kefil, kendi kusuru olmaksızın bu defilere vakıf olduğunu ispat etmediği surette kendisini borcunu edadan vareste edecek bu defileri dermeyan etmemesinden naşi, alacaklıya rücu etmek hakkından mahrum olur" denilmek suretiyle ifade edilmiştir.

Fıkradaki "vakıf olduğunu ispat etmedikçe" ifadesi "vakıf olmadığını ispat etmedikçe" şeklinde, "alacaklıya rücu etmek hakkından mahrum olur" ifadesi "asıl borçluya rücu etmekten mahrum olur" şeklinde anlaşılacaktır. Keza fıkradaki "defiler" ile asıl borçluya ait def'i ve itirazlar kastolunmaktadır⁽⁶⁹⁾.

Kefilin asıl borçluya ait savunma imkânlarını ileri sürme yükümüne uymaması, asıl borçluya rücu etme hakkını ortadan kaldıracaktır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, kefilin rücu hakkını kaybetmesi için kusurlu olarak asıl borçluya ait savunma imkânlarını ileri sürmemiş olması gerekir. Diğer ifadeyle asıl borçluya ait savunma imkânlarının varlığından haberi olmamasından dolayı kusurlu olmalıdır, (BK md. 497/II). Kanun koyucuyu böyle bir sonucu kabul etmeye sevk eden düşünce alacaklıya karşı kendi hakkını aramakta ihmalkâr davranan kefilin cezalandırılmasıdır⁷⁰.

Kefil, asıl borçluya ait savunma imkânlarının varlığını bildiği halde, bunları ileri sürmemesi halinde BK md. 497/II anlamında kusurlu davranmış olur. Kefilin asıl borçluya ait savunma imkânlarından haberi yoksa bu durumda söz konusu savunma imkânlarını ileri sürmemesi kendisi bakımından kusur oluşturacak mıdır?

Gerçekten kefilin asıl borçlunun alacaklıya karşı ne gibi savunma imkânlarının olduğunu bilmesi her zaman mümkün olmayabilir. Bununla beraber kefilin alacaklıya ifade bulunmadan evvel asıl borçlunun alacaklıya karşı mevcut savunma imkânları hakkında, asıl borçludan bilgi alması gerekir. Kefilin bu şekilde davranmaması halinde asıl borçluya ait savunma imkânlarını ileri sürmemesinden dolayı kusurlu kabul edilecektir⁷¹.

Kefil bilgi almak için asıl borçluya başvurmuş olmakla beraber asıl borçlu kötü niyetli olarak kefile yeterli açıklamada bulunmamışsa kefilin asıl borçluya

69. Beck Art. 502 N. 9; Becker Art. 506 N. 2; Biasio, 103 dn. 2; Giovanoli Art. 502 N. 3; Hatemi/Serozan/Arpacı (Arpacı) 536; Honsell/Vogt/Wiegand, OR Pestalozzi Art. 502 N. 9; Reisoğlu, 169; Schönenberger Art. 502 N. 9.

70. Biasio, 108; v. Tuhr, 105.

71. Beck Art. 502 N. 53; Becker Art. 506 N. 6; Biasio, 108; Giovanoli Art. 502 N. 19; Honsell/Vogt/Wiegand OR Pestalozzi Art. 502 N. 30.

ait savunma imkânlarını ileri sürmemesinde herhangi bir kusuru olmayacağından, asıl borçluya karşı rücu hakkını kaybetmeyecektir ⁷².

Kefilin asıl borçluya karşı rücu hakkını kaybetmesi sonucunu doğuran savunma imkânları asıl borcun varlığına, hüküm ifade etmesine ya da sona erdiği ne ait def'i ve itirazlarıdır ⁷³. Örneğin asıl borcun geçerli olarak doğmadığı veya asıl borcun sona erdiği itirazı, asıl borcun henüz muaccel olmadığı def'i, sözleşmenin ifa edilmediği def'i (BK md. 81), BK md. 497/II'deki hükmün kapsamına giren savunma imkânlarıdır.

Kefilin asıl borçluya karşı ait savunma imkânlarını ileri sürmemesi her zaman kefilin tamamen rücu hakkından yoksun olmasına sebep olmaz. Kefilin ileri sürmediği savunma imkânının mahiyetine göre kefilin asıl borçluya karşı rücu talebi de daimi ya da geçici süre için ortadan kalkabilir. Örneğin asıl borçluya ait def'ilerden bir kısmı kefil alacaklıya karşı geçici süre için korur. Bu def'ilerde biri olan asıl borcun muaccel olmadığı def'i, asıl borç gerçekten muaccel olunca ya kadar kefile savunma imkânını verir. İşte bu tür asıl borçluya ait geçici def'inin kefil tarafından alacaklıya ileri sürülmemesi halinde, kefil asıl borçluya karşı rücu hakkını derhal kullanma imkânından yoksun kalır. Yoksa rücu hakkını kaybetmez ⁷⁴.

Buna karşılık asıl borçluya ait daimi def'iler ⁷⁵ ve itirazların ileri sürülmemeleri kefilin rücu hakkını tamamen kaybına sebep olurlar ⁷⁶.

Kefilin asıl borçluya karşı rücu hakkının olup olmadığı konusunda ispat yükü şu şekilde paylaşılacaktır:

Asıl borçlunun, BK md 497/II uyarınca kefilin kendisine karşı rücu hakkının olmadığını ileri sürmesi için, kefilin alacaklı tarafından takibi sırasında kendisine (asıl borçluya) ait savunma imkânlarını ileri sürmemiş olduğunu, eğer söz konusu savunma imkânları ileri sürülmüş olsa idi kefilin kefalet borcunun ifasından kısmen ya da tamamen kurtulmuş olacağını ispatlaması gerekir.

72. Biasio, 108.

73. Beck Art. 502 N. 50; Becker Art. 506 N. 6; Biasio, 104 vd.; Reisoğlu, 219; Schönerberger Art. 502 N. 30.74.

Beck Art. 502 N. 50; Biasio, 104 vd.; Reisoğlu, 219; Kılıçoğlu, 82; Schönerberger Art. 502 N. 30.

75. Kefilin asıl borcun zamanaşımına uğradığını bilmediği için zamanaşımı def'ini ileri sürmemesi halinde BK md. 497/II gereği bu def'i hakkını ileri sürmemesinde kusurlu olmadığını ispatlayamadığı takdirde rücu hakkını kaybeder, Reisoğlu, 174.

76. Biasio, 107; Reisoğlu, 219.

Kefil ise asıl borçluya ait savunma imkânlarını ileri sürmüş olduğunu ya da bu savunma imkânlarını ileri sürmemesinden dolayı kendisinin kusurlu olmadığını ispatlayacaktır. Kusursuzluğun ispatı bakımından kefilin asıl borçluya savunma imkânları hakkında bilgi almak için başvurmuş olduğunu, elinden gelen her türlü çabayı göstermiş olduğunu ispatlaması gerekir⁷⁷. Bu sebeple alacaklının müteselsil kefil hakkında dava açarak kefilin takip etmesi durumunda, müteselsil kefilin davayı asıl borçluya ihbar etmesi kendi menfaatine olacaktır⁷⁸. Kefilin asıl borçluya ait savunma imkânlarını alacaklıya karşı ileri sürmemiş olmasında kusursuz olması halinde, örneğin kefilin asıl borçluya, onun alacaklıya karşı ne gibi savunma imkânları olduğunu soran kefile kasden bilgi vermemesi üzerine kefil, asıl borçlunun bu savunma imkânları sayesinde alacaklıya ifadan kurtulacağı oranda asıl borçluya karşı rücu hakkına sahip olacaktır⁷⁹. Şu hususu da belirtmek gerekir ki, kefilin asıl borçluya ait savunma imkânlarını ileri sürme yükümünü yerine getirmiş olması için alacaklı tarafından takip edildiği sırada bu savunma imkânlarını kullanmış olması yeterlidir. Savunma imkânlarının kefil lehine sonuç vermiş olup olmamalarının bir önemi yoktur⁸⁰.

Kefilin kefalet sözleşmesindeki teminat amacı sebebiyle asıl borçlunun şahsına tanınmış bazı savunma imkânlarını ileri sürme hakkı yoktur. Kefilin ileri süremediği bu savunma imkânlarından bir kısmı kefilin yine de asıl borçluya rücu etme hakkını engellemez. Ancak, kefil asıl borçluya, ancak asıl borçlunun kanunen sorumlu olduğu oranda rücu edebilecektir. Örneğin asıl borçlu hakkında konkordato kararı verilmişse kefil asıl borçluya karşı ancak konkordato anlaşmasında kararlaştırılmış oran ölçüsünde başvurabilecektir. Alacaklı kefilin, konkordatoya rağmen alacağın tamamı için takip etse de (İİK md. 295) sonuç farklı olmayacaktır⁸¹. Benzer şekilde İİK md. 143/V'de açıkça kefillerin aciz vesikasında yazılı alacak için vermeye mecbur oldukları faizden dolayı asıl borçluya rücu edemeyeceği kabul edilmiştir.

Kefilin asıl borçluya ait savunma imkânlarını ileri sürmesi kendisi bakımından yüküm oluştururken, kefilin kendisine ait savunma imkânlarını ileri sürmesine kanun bir sonuç bağlamamıştır. Diğer ifade ile kefilin kendisine ait bulu-

77. Beck Art. 502 N. 51 vd.; Becker Art. 506 N. 6; Biasio, 108-109; Giovanoli Art. 502 N. 19; Guhl 100; Schöenberger Art. 502 N. 29.

78. Beck Art. 502 N. 53.79.

Beck Art. 502 N. 53; Biasio, 108; Schöenberger Art. 502 N. 29.

80. Bilge, 393.

81. Beck Art. 507 N. 42; Becker Art. 505 N. 6; Biasio, 36-37; Giovanoli Art. 507 N. 11; Reisoğlu, 219.

82. Beck Art. 507 N. 41 ve Art. 502 N. 50; Schöenberger Art. 502 N. 28; Kılıçoğlu, 82.

nan itiraz ve defileri alacaklıya karşı ileri sürmemesi, asıl borçluya ait savunma imkânlarını alacaklıya karşı ileri sürmemiş olmasından farklı olarak, herhangi bir hak kaybına sebep olmayacaktır. Zira bu durum asıl borçluyu ilgilendiren bir sonuç değildir⁸². Kanun koyucunun BK md. 497/II'de kefile böyle bir yüküm yüklemesinin sebebi kefilin asıl borçluya ait defileri ileri sürmeyerek asıl borçlunun durumunu ağırlaştırmasını engellemek, rücu hakkının kötüye kullanılmasına engel olmaktır.

4- Kefilin BK md. 498 Gereği Asıl Borçluya Karşı Ödemeyi İhbar Yükümünü Yerine Getirmemesi Sebebiyle Rücu Hakkını Kaybetmesi

Daha evvelden de açıklandığı gibi kefil, alacaklıya ifada bulunduktan sonra bu durumu asıl borçluya bildirmez ve bu sebepten asıl borçlu da ikinci kez alacaklıya ifada bulunursa, kefil, asıl borçluya karşı sahip olduğu rücu hakkını kaybedecektir⁸³.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- BECK EMIL** : Das neue Bürgschaftsrecht, Zürich, 1942.
- BECKER HERMANN** : Obligationenrecht II. Abt., die einzelnen Vertragsverhältnisse, Art. 184-551, Bd. VI, Bern, 1934.
- BIASIO DE ALBINO** : Der Übergang der Gläubigerrecht auf den Bürgen und dessen Regressrechte, Bern, 1944.
- BİLGE NECİP**: Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Ankara, 1971.
- DALAMANLI LÜTFÜ / KAZANCI FARUK / KAZANCI MUHARREM** : İlmî ve Kazai İctihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu, C. IV; İstanbul, 1990.
- ERİŞ GÖNEN** : Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler, 2. bası, İstanbul, 1992.
- GIOVANOLİ SİLVIO** : Obligationenrecht, Bd. VI, 2. Abtl., 7. Teilbd., Art. 492-512, 2. Aufl., Bern, 1978.

83. Bkz. çalışmanın ikinci bölümüne.

GUHL THEO : Das neue Bürgschaftsrecht der Schweiz, Zürich, 1942.

HATEMİ/SEROZAN/ARPACI : Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, 1992.

HOŞLAN OSMAN : Kefilin Teminat Verilmesini ve Kefaletten Kurtulmayı İsteme Hakkı, Ad. Der., 1979.

HONSELL HEINRICH / VOGT NEDİM / WIEGAND WOLFGANG : Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, OR I, Art. 1-529 Basel, 1992 (Pestalozzi Christoph Art. 492-512).

KARAHASAN MUSTAFA REŞİT : Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. VI, İstanbul, 1992.

KILIÇOĞLU AHMET : Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halifiyet, Ankara, 1979.

LERCH EMİL - TUASON VINCENTE : Die Bürgschaft im schweizerischen Recht, Zürich, 1936.

OĞUZMAN KEMAL / ÖZ TURGUT : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1995.

REİSOĞLU, SEFA : Kefilin Rücuu ile İlgili Meseleler, Batıder 1962, C. 1, s. 4, sh. 465, vd. , (Kefilin Rücuu)

Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Kefalet, Ankara, 1992.

SCHÖNENBERGER WILHELM : Kommentar zum Obligationenrecht, Bd. V, 3. Teil, Art. 419-529, 2 Aufl., Zürich, 1945.

TANDOĞAN HALUK : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II, 3. bası, Ankara, 1987.

v. **TUHR ANDREAS** : Zum Regress des Bürgen ZSR NF 42, 1923, sh. 101 vd.

YAVUZ CEVDET : Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II, 2. bası, İstanbul, 1993.

KISALTMALAR

Abt. : Abteilung

Ad. Der. : Adalet Dergisi

Art. : Artikel

Aufl. : Auflage

b : bend

Batıder : Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

Bd. : Band

BGB : Bürgerliches Gesetzbuch

BGE : Entscheidungen des schweizerischen Bundesgerichts (Amtliche Sammlung)

BK : Borçlar Kanunu

Bkz. : Bakınız

C : cilt

c : cümle

- dn.: : dipnot
 İBK: : İsviçre Borçlar Kanunu
 İİK : İcra İflas Kanunu
 Karş : Karşılaştırınız
 Komm. : Kommentar
 md. : madde
 N. : Kenar notu
 NF : Neue Folge
 OR : Obligationenrecht
 sh. : Sahife
 vd. : ve devam
 Y.HD : Yargıtay Hukuk Dairesi
 Y.TD : Yargıtay Ticaret Dairesi
 ZSR : Zeitschrift für schweizerisches Recht